

Будинок Дверей

Тан Тван Енг

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Олександр Степанов

© Видавничий дім «Фабула». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Пролог

Леслі. Дорнфонтейн, Південна Африка, 1947

Історія, подібно до гірського птаха, може піднести ім'я за хмари, за межі навіть самого часу. Багато років тому це сказав мені Віллі Моем.

Він уже давно не з'являвся в моїх думках, але цього осіннього ранку, дивлячись на гори зі свого ґанку, я знову чую його високий сухий голос, його вимову, правильну й точну, як і все в ньому. Я знову згадую його тієї останньої ночі в нашому старому будинку на іншому кінці світу, нас обох на веранді за будинком: ми тихо розмовляємо, а повний місяць — човник світла — пливе над морем. Усі в будинку вже сплять. Коли ж настав ранок, він відплив із Пінанга{1}, і більше ніколи я його не бачила.

Десять тисяч днів і ночей спливали нескінченною річкою від того вечора. Тепер я живу на березі іншого моря — моря мовчазного каменю й піску.

Пів години тому я закінчувала снідати на ґанку, коли внизу біля підніжжя хребта помітила знайому постать, що крутила педалі, піднімаючись по крутій запиленій ґрунтовій дорозі. Я слідкувала за ним, поки він не подолав підйом і не з'їхав униз короткою, обсадженою тополями під'їзною дорогою. Наблизившись до сходинок, листоноша зліз із велосипеда і поставив його на підніжку.

— Добрий ранок, місіс Гамлін,— гукнув він.

— Доброго ранку, Йогане.

Він дістав із сидельної сумки пакунок і, зійшовши на ґанок, простягнув його мені. Пакунок був загорнутий у цупкий коричневий папір і перев'язаний двома петлями шпагату, але я одразу зрозуміла, що це книжка. Роберт помер майже шість років тому, але його пошта — каталоги й подарункові книжки від лондонських антикварних книгарень, інформаційні бюлетені із

клубів, членом яких він був,— і далі надходила сюди ще довго після того, як я повідомила відправників про його смерть.

— Це не для містера Гамліна,— сказав Йоган.— Це вам.

— О? — Я обмацала кишені в пошуках окулярів, начепила їх і, примружившись, подивилася на ім'я, вказане на посилці: «Місіс Леслі К. Гамлін».

Хвилину чи дві я вдивлялася у власне ім'я. За винятком щомісячного листа з Лондону від сина, я не могла пригадати, коли востаннє отримувала пошту, адресовану мені. Йоган указав на марки.

— Кумедна пташка.

— Це птах-носоріг,— пояснила я. Великий вигнутий дзьоб і важкий кістковий виріст на лобі надавали птахові комічного вигляду. Він сидів на гілці над написом «В. М. А. MALAYA» — тобто «Британська військова адміністрація Малаї».

— Відкладете їх для мене?

Я поглянула на нього.

— Що? О, так, звісно...— Я поклала пакунок на стіл.— Чашку чаю, Йохане?

Він похитав головою.

— Сьогодні пошти повна сумка.— Він повернувся, щоби йти, але я його зупинила.

— Зачекай, Йогане.— Я швидко пішла в будинок і за мить повернулася з маленьким паперовим пакетиком.— Трохи печива для тебе.

— Дуже дякую! Ваше — найсмачніше, навіть смачніше, ніж у Танні Елсі.

— Краще б вона цього не почула.

— Так, бо вона все ще засмучена тим, що вас відзначили за найкращий молочний пиріг на церковному ярмарку. Вона сказала моїй мамі, що вас до конкурсу й допускати не можна.

Навіть після двадцяти п'яти років мого життя тут в окрузі все ще залишалися люди, які вважали мене чужинкою.

Йоган кинув на мене стурбований погляд і кивком указав на пакунок, який доставив.

— Сподіваюся, не погані новини?

Я не відповіла. Дочекавшись, коли він від'їде і зникне внизу, я повернулася до столу, сіла, присунула пакунок до себе й уважно його роздивилася. Зворотної адреси не було, але поштові штампелі, розмиті, наче старі татуювання, підказали мені, що його відправили з Пінанга десь у вересні 1946 року. У плутанині адрес, що накладалися одна на одну, написаних різними руками, якимось дивом відшукався мій розвіяний вітром слід: пакунок був надісланий до старої контори Роберта в Лондоні, потім пересланий нашому адвокату в Кейптауні й майже через пів року після того, як його відправили з Пінанга, знайшов мене на цій вівчарській фермі за п'ятнадцять миль від Бофорт-Веста.

Я розрізала шпагат ножем для фруктів, устромила його кінчик у згин обгортки і двома-трьома швидкими рухами розрізала папір. З'явився куточок книжки. Я здирала обгортку, поки не показався заголовок: «Казуарина», автор — В. Сомерсет Моем.

У пакунку більше нічого не було — ні листа, ні записки. Я покрутила книжку в руках. Роберт колекціонував першодруки й зібрав усі книжки Віллі Моема — його романи, збірки оповідань, п'єси й есеї. Мені спало на думку, що цей томик у моїх руках — теж першодрук, бо кольори тропічних дерев і блакитного неба на його обкладинці вже потьмяніли.

У змісті значилося з пів дюжини оповідань. Я перегорнула всі сторінки до останньої. Пробурмотівши собі під ніс вступний абзац збірки, я миттєво перенеслася назад до Малаї. Відчула, як душить важка тропічна спека, густа й волога. Наче гострі випари солоного мулу під час відпливу наповнили мої ніздрі.

Я роздивилася титульну сторінку, але там не було ні присвяти, ні підпису. Під заголовком містилася загадкова піктограма, яку Моем ставив на всіх своїх книжках. Однак наразі цей символ виявився дещо іншим: чиясь рука поставила його в центрі сторінки, обвівши тонким чорним вертикальним прямокутником. Зверху донизу йшла ще одна пряма чорна лінія, що перетинала прямокутник точно посередині.

Я спантеличено нахмурилася.

І за мить зрозуміла, що кажуть мені ці лінії. Обережно, ніби побоюючись, що будь-який різкий рух змістить прямокутник із символу, я поклала книжку на стіл. Відкрита сторінка легенько вигнулася під подихом вітру, а потім знову вирівнялася. Я відкинулася на спинку крісла, не зводячи очей із гліфа{2} — цього якоря, що вгруз у папір.

Роберт і я покинули Пінанг наприкінці 1922 року, вирушивши лайнером компанії «Р&О» до Кейптауна. Потім, після двох приємних тижнів у готелі на узбережжі, ми виїхали потягом до Бофорт-Веста — маленького містечка, розташованого за триста миль на північний схід. Бернард, кузен Роберта, вівчар, побудував там для нас скромне бунгало на своїй землі. Будинок — білий, із гофрованим темно-зеленим бляшаним дахом, стояв на високому й широкому хребті. Із просторої тінистої веранди — мені ніколи не звикнути до того, думала я тоді, що місцеві називають її «ґанком», — відкривався вигляд на безперервну череду гір на півночі. Ці гори були утворені поступово затухаючими хвилями земних потрясінь, що сталися вічність тому, потрясінь, які почалися далеко на півдні, на самому краю континенту.

Ми прибули туди в розпалі літа, коли сонце випікало землю. Все тут було якимось бляклим — пергаментний пейзаж, обличчя людей, навіть саме світло. Як болісно я тужила за мусонним небом екватора, за постійною мінливістю відтінків тамтешнього

моря-хамелеона.

За тиждень після того, як ми облаштувалися в нашому новому домі, нас запросили до фермерського будинку на вечерю. Сонце встигло сховатися за гори, поки ми долали ті пів милі від нашого бунгало. Дорогою нам довелося кілька разів зупинятися, щоби Роберт віддихався. Бернарду Пресгрейву було тридцять вісім — він був на дванадцять років молодший за Роберта. Міцний і рум'янолиций, він нагадував мені Роберта часів нашого одруження. Його ферма звалася Дорнфонтейн, тобто «Терновий фонтан»,— таке лиховісне ім'я змусило би мою стару аму{3} А Пен похмуро пробурмотіти: «Так і кличе неприємності на свою голову». Але Бернард і його дружина Гелена, флегматична й нудна дівчина з Кейптауна, здавалося, процвітали.

Коли ми дісталися туди, інші гості — фермери з дружинами з усієї округи — вже зібралися в занедбаному саду за будинком. Ми приєдналися до них у колі під верблужим деревом, голі гілки якого були вкриті тонкими білими колючками завдовжки з мій мізинець. У вечірньому повітрі розносилися сміх і крики дітей, що гралися в глибині саду. Кілька розрізаних навпіл бочок із-під олії стояли на підпорах, а всередині них жевріло вугілля. Над ним на грилі смажилися відбивні з баранини та кільця ковбасок. Фермери-бури із грубими обличчями та грубою мовою ставали доволі привітними після того, як ближче з ними познайомилися. Головною темою пліток того вечора — а їх, як я дізналася, знову і знову пережовували, мов хрящі, по всій окрузі того літа,— був заможний англієць середнього віку та його вродлива молода дружина, які переїхали до Бофорт-Веста з Лондону минулого літа.

— Його лікар сказав, що тутешнє повітря буде їй на користь,— зауважив Бернард, не зводячи очей із баранячих відбивних на грилі.— Грем, її чоловік, придбав ділянку землі на фермі Дженні ван дер Вальт і побудував там новий будинок, чудовий великий

будинок. Якось ми візьмемо вас туди, самі побачите.

Бернард рушив до бочки й перевернув відбивні; жир із шипінням капав на вугілля, здіймаючи в повітря хмари пахучого диму.

— Здоров'я його дружини покращилося,— продовжив він, повернувшись,— але одного ранку, близько трьох тижнів тому, вона від нього пішла. Покинула його, поки він хропив у своєму ліжку.

— І прихопила всі свої коштовності,— підхопила Гелена,— але не залишила бідоласі Грему жодного листа, навіть записки.

Бернард хихикнув.

— Знаючи Грема, гадаю, що ця ганебна відсутність манер, напевно, розлютила його найбільше.

— Ох, це не смішно, Бернарде,— зупинила його Гелена.

— За збігом обставин того самого ранку зник і наш тутешній лікар,— продовжив Бернард.— Теж покинув дружину. І відтоді про нього ні слуху ні духу.

Я глянула на Роберта, що сидів навпроти; наші погляди зустрілися.

— Віллі вподобав би цю історію,— сказав він.

— Віллі? — перепитав Бернард.

— Сомерсет Моем,— відповів Роберт.

— Хто це? — запитав хтось із гостей.

— Письменник,— відповів Роберт.— Дуже відомий. До речі, наш старий приятель. Він зупинявся в нас на Пінангу. Обіцяв відвідати нас і тут. Ми вас познайомимо, коли він приїде.

— Мені подобаються деякі з його оповідань,— сказала Гелена.— Але «Доц»,— вона скривилася,— цього мені ніколи не забути.

— Це що, якась добряча страшилка про привидів? — спитав один із чоловіків, задоволено потираючи руки.

— Ні,— відповіла Гелена.— Це про... про жінку.— Вона зашарілася й розгладила складки спідниці на колінах.— Я дам тобі книжку, Герте. Зможеш сам почитати.

— Ех, хто зараз має час на читання?

Бернард усміхнувся до мене.

— А вас обох він згадував у своїх оповіданнях?

Гори розчинялися в сутінках. Я щільніше накинула шаль на плечі.

— Він, мабуть, уважав нас найнуднішим подружжям, яке він коли-небудь знав,— відповіла я, швидко поглянувши на Роберта.

Життя тут мало чим відрізнялося від нашого колишнього життя на Пінангу. У нас із Робертом були власні спальні, і щоранку ми зустрічалися за сніданком на веранді. Потім він ішов до свого кабінету — працювати над мемуарами. Він почав писати їх невдовзі після того, як ми сюди переїхали. Домашніх справ у мене було небагато. Лізбет, дружина одного з кольорових робітників ферми, готувала нам їжу та прибиралася. Це була огрядна жінка на кілька років старша за мене, із широкими боками й круглим усміхненим обличчям, яке нагадувало мені малайців із Пінанга. Щоби чимось зайняти свої дні, я вирішила розбити сад перед будинком. Ґрунт тут був сухий, як пудра в моїй пудрениці, але з допомогою Пітмана, сина Лізбет, я вперто працювала далі.

Вечорами ми з Робертом відпочивали на веранді, попиваючи джин-пахіт{4}, і спостерігали, як зникає за горами ще один день. Пізніше, перш ніж ми розходилися по спальнях, я деякий час грала на фортепіано. Роберт сидів у кріслі, потягуючи свій улюблений чай пуер, і, заплющивши очі, поринав у музику.

На великій мапі, що висіла в його кабінеті, нижні краї напівпустельного Великого Кару{5} лежали приблизно за півтори сотні миль на північ від Дорнфонтейна. Але бували дні, коли мені здавалося, що він набагато ближче, і я навіть була впевнена, що чую

іноді його вічну тишу, яка лине з найглибшого серця пустелі, його спокій, його безмежну порожнечу. Це нагадало мені почуту колись історію: пара дослідників, чоловік і дружина, заблукали під час експедиції в пустелі Гобі. Щоби приховати відчай і почуття безнадії, що посилювалися, вони перестали розмовляти одне з одним і все далі й далі заглиблювалися в пустелю. Я часто намагалася зрозуміти, що в цій історії гнітило мене найбільше: тиша пустелі чи мовчання між чоловіком і дружиною.

Мене повертає до реальності звук дверей, що рвучко розчиняються, вдарившись об стіну. Я відриваю погляд від сторінки й закриваю книжку. На ганок виходить Лізбет у білому накрохмаленому фартуху, що туго обтягує її живіт. Зараз вона приходить тільки раз на тиждень і, прибираючись у домі, безупинно скаржитись на свої хворі коліна.

— Ще одна книжка? — каже вона, ставлячи мою тарілку й чашку на тацю.— Всюди в будинку книжки, книжки, книжки.

— Так... іще одна книжка...

Вона опускає тацю й пильніше вдивляється в мене. Усміхнувшись їй крізь сльози, я забираю книжку в дім.

У вітальні йду повз свої акварелі старих будинків на Пінангу до стіни з фотографіями над фортепіано «Блютнер». Сідаю, відкидаюся на спинку крісла й уважно вдивляюся в них, шукаючи ту, що зараз мені згадалася. Я не дивилася — тобто по-справжньому не дивилася — на них уже багато років.

На багатьох світлинах ми з Робертом і нашими двома синами. На деяких зображені люди, що відвідували нас на Пінангу: театральні актори, члени парламенту, аристократи, письменники, оперні співаки. Я зараз навіть не можу пригадати їхніх імен, та й, мабуть, усіх їх давно немає серед живих. На цій стіні ув'язненого часу почесне місце посідає наш весільний портрет. Ми з Робертом стоїмо на сходах церкви Святого Георгія. Срібна рамка злегка

перекосилася, і я вирівнюю її, витираючи вказівним пальцем тонкий шар пилу.

Місцеві очікували, що, поховавши Роберта, я зберуся й повернуся на Пінанг. Бували дні, коли я питала себе, чому я ще цього не зробила. Але — пливти додому... Навіщо? І до кого? Всі, кого я знала в Малаї, були або мертві, або зникли в далеких краях й іншому житті. А потім у світі спалахнула війна, і в Малаю вторглися японці. Тож я залишилася тут — мазком фарби, нанесеним пензлем часу на цей безкрайній, одвічний краєвид.

Під моїм весільним портретом висить фото двох жінок у блузках, спідницях і капелюшках, що здаються дуже старомодними, наче з іншої епохи: Етель і я, із рушницями в руках, а позаду нас видніється тюдорівський фасад «Плямистого собаки» в Куала-Лумпурі. Знімок був зроблений після змагань зі стрільби на падангу{6}. Бідолашна, бідолашна Етель... Мій погляд зупиняється на фото поруч. Я знімаю його і вивчаю у світлі, що падає з вікна. Дивлячись на нас чотирьох — Віллі Моема, Джеральда, Роберта й себе,— всі розслаблено розсілися в ротангових кріслах під казуариною в саду, я повертаюся думками до тих двох тижнів 1921 року, коли письменник і його секретар жили в нашому «Будинку Казуара».

Я відкладаю фото. Ранок розливає світло по схилах далеких гір. Сьогодні день осіннього рівнодення; тут, у південній чаші землі, дні абсолютно дорівнюють ночам. Світ перебуває в рівновазі, але я відчуваю себе нестійкою, геть розбалансованою.

Ані найменшого подиху вітру, жодного звуку, навіть звичного роздратованого мекання овець, що зазвичай долинає з долини. Світ такий нерухомий, такий безмовний, що мені здається, ніби він припинив обертатися. Але потім, високо над землею, я бачу в небі тремтіння. Двоє хижаків, далеко від своїх гірських гнізд. На хвилину-другу мені вдається повірити, що це брамінські шуліки, але

це, звісно, не так.

Я довго стежу очима за двома птахами, що пливуть на розпростертих крилах, виписуючи на порожній сторінці неба коло за колом.

• • •

Далі — у повній книжці «Будинок Дверей».
nashaknyga.com.ua